

կարծենք թէ պէտք է նախ դնել իբր հոլովման երկու ձևեր, 1) Տխտան—այ, 2)

Խաղկ—ան։ — Սխա վերջինին տեղ Սկրմն բառն ընտրելը մեզ անյաջող կը թուի, որովհետև հարկ պիտի ըլլայ զաւնագանակ թափել վերջ աւելցնած հոլովաւ երէջ՝ բառի վերջին գրէն առաջ դրուած հոլովանիէն, մինչդեռ Խաղկ—ը կամ Մաւնակ—ը ընտրելով՝ այդ դժուարութենէն ազատ կ'ըլլանք)։

Յետոյ պէտք է աւելցնել.

«Դիտողութիւն Ա. — Բառերէն շատերը՝ հոլովանիչէն առաջ՝ քաղցրացոյցիչ ձայնաւոր մը եւ կ'ունենան, ե կամ ու. օրինակ՝ Դեբ—հ—այ. Տեսլ—կ—ան, Մահ—պան։ (Դնել հոս՝ այդ բառերու ցանկը)։ Դիտող Բ. — Ուն, ին, լն, ին վերջացող բառերը այս հոլովման երկրորդ ձևին վրայ կ'երթան. բոյր սառնք, (ի բացառեալ գարուն եւ աշուն որ կանխաւոր են) սև յաւելուածը ստացած ժամանակ՝ կրկնութենէ խուսափելու ե ներդաշնակու թեան համար՝ բառին վերջը գտնուող ե կը կորսնցնեն ե իսկ փոխուի ի. այսպէս կ'ըսուի Սկրմն փոխանակ Սկրմ—սնի որ տեղի պիտի ըլլար, Ուսմ—ան՝ փոխանակ Ուսում—սնի, Ստե—ան փոխանակ Ստիւ—սնի Զե—սն՝ փոխանակ Զիւն—սնի։ Շուն ե Տուն՝ ե՛զ ատ՝ ու ձայնն ալ կը կորսնցնեն ու կ'ըլլան Շան, տան փոխանակ Շոն—սն, տաւ — սն դժուարահնչին ձևերն առնելու։

Դնելով հոլովման երկու ձև միայն ե երկու դիտողութիւն՝ կարելի է թէ՛ երեկոյթներու ամբողջութիւնը յստակ պատկերել՝ ե թէ՛ անոնց գոյութեան պատճառը տալ։

Ս. Տ.

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ❄ ❄ ❄ ❄

❄ ❄ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

(ՏԵՍ ԵԱՐ. ԷՋ. 367)

— ❄ ❄ ❄ —

Բերա 11 Մարտ 27 Փետր. 1897

Մեծապատիւ Տօբթօր Թորգոման էֆէնտի Ատենապետ Պատ. Ուսումնական Խորհրդոյ

Սխա հրաւերը գոր ի դիմաց Պատ. Ուսումնական Խորհրդոյ առ մեզ ուղղելու պատիւ ըրած էիք, պարզապէս կը ցուցունէ թէ նա մեծ կարեւորութիւն կ'ընծաւէ վարժարանի աշակերտաց առողջութեան։ Կը շնորհաւորեմ նորա եռանդը այդ մասին, քանզի առողջութիւնը առաջին բարիքն է ամէնուն ե ի մասնաւորի ուսանողաց համար։ Վարժարաններն առողջապահիկ վիճակի մէջ պահելը՝ ոչ միայն աշակերտները մասնակից կ'ընէ առողջութեան բարձրաստիճան օրհնութեանց՝ իւրենց աշակերտութեան օրերուն մէջ, այլ ե առողջապահիկ կանոնաց հետեւելը սովորութիւն ընել տալով, բարւոք դաստիարակութիւն մը տուած կ'ըլլայ կենսապահութեան նկատմամբ, որ օգտակար կ'ըլլայ անոնց ամբողջ կենացը մէջ։

Ձեր տուած բացատրութենէն այնպէս կը հասկնամ, որ Ուսումն. Խորհրդը իր գովելի նպատակին հասնելու համար վարժարանաց միօրինակ ե գործադրելի հրահանգ տալ կը փափաքի։ Մտադիր է վարժարանաց այնպիսի ուղղութիւն տալ որ լաւագոյնը ըլլայ զանոնք առողջապահիկ վիճակի մէջ պահելու համար։

Իստ իս առ այժմ՝ հետեւեալ երեք հրահանգները իրենց նպատակին կը պատասխանեն։

Ա. Միայն անոնք աշակերտ ընդունուելու են վարժարանաց մէջ, որոնց տան մէջ տարափոխիկ հիւանդութիւն չկայ, ե ամէն աշակերտ դադարելու է զոլորոց գալէն երբ այսպիսի հիւանդութիւն պատահի իրեն ընակած տան մէջ, ե այն առնել

— 1897 թ. մինչև 1908 իրականութիւնը թիւ 10 միլիոնէ բարձրացած է 12 միլիոնի։ Պահելիքը 565,000 ընակիչ ունէր՝ այժմ 640,000 հոգի կը հաւաքուի, իսկ Աղքատաւորիս՝ 20 առ 100 համեմատութեամբ աճած է, որովհետև այժմ 377,000 ընակիչ ունի։ — Դուրսի մէջ հին ժամանակ կանայք մարդկանց վճարածին կէտը կը հասուցանէին պանդոկապետին։ պատճառը. — Կարգիկ աւելի շատակեր ընդունուած էին՝ պաշտօնապէս։

միայն սկսելու է վարժարան գալը շաբաթուափն, երբ բժշկական քննութեամբ կը ստուգուի թէ իր գալը վտանգ մը չէ դպրոցին:

Բ. Պէտք է որ ամէն աշակերտ պատուատուած ըլլայ՝ անցեալ հինգ տարուան մէջ:

Գ. Մէն մի վարժարան առողջապահիկ վիճակի մէջ գրուելու և պահուելու համար, պէտք է որ թժիշկի մը հսկողութեան և ուղղութեան տակ ըլլայ:

Այս առաջարկութեան նպատակը պարզ է: Հանրաժանօթ իրողութիւն մըն է, որ շատ անգամ համաճարակ հիւանդութիւններ վարժարանաց միջոցով կը տարածուին, ուստի թէ վարժարանները առողջութեան տեսակէտէ պաշտպանելու, և թէ հանրութեան ֆիսա չհասցնելու համար, վարժարանաց պաշտօնէից կողմանէ մեծ աշաւորջութեան պէտք կայ՝ որ տարափոխիկ հիւանդութիւն զանաւոր տուններու հետ հաղորդակցութիւնը կտրուի:

Պատուաստի մասին գալով, այդ աստուածապարզ և զիտին արժէքը ճանչալու է: Յայտնի է որ ծաղկախտի զոհերը չպատուաստողները և պատուաստին հինցածներն են: Իցիւ թէ կարելի ըլլար ամէն հիւանդութիւն արգիլել, ինչպէս որ կարելի է ծաղկախտը արգիլել պատուաստի միջոցով: Ուստի վարժարանը հոգ տանելով որ իրենց աշակերտները պատուատուած ըլլան, իսպառ կազատեն զանոնց այդ կործանիչ հիւանդութեան զոհ երթալէն:

Երբորդ հրահանգի մասին Պատ. Խորհրդով մտադրութիւնը կը փափաքիմ հրաւիրել սա քանի մը կէտերուն:

1. Մէն մի վարժարանի դիրքն ու վիճակը նոյնը չէ, հետեալաբար ամէն մէկը առողջապահիկ վիճակի մէջ պահուելու համար մասնաւոր պէտքեր կրնայ ունենալ և յատուկ կիրառութեանց հարկին տակ կրնայ զանաւոր ջատ զատ կերպեր իւրաքանչիւրին համար, ամէնքն ալ յարմարցունելու ուսման և գիտութեան ցուցուցած ընդհանուր սկզբունքներուն և կա-

նոններուն: Յայտնի է թէ այս պէտքերուն և կիրառութեանց բնական առաջնորդը և ուղեցոյցը Բժիշկ մը կրնայ ըլլալ:

2. Բժշկական հսկողութիւնը և առաջնորդութիւնը իբր սովորութիւն կրհաստատեն առողջապահիկ կանոնաց կիրառութիւնը վարժարանաց մէջ, որ ամենալաւ կերպն է զանոնց առողջապահիկ վիճակի մէջ պահելու համար:

3. Առողջապահութեան կանոններու մասին կրնան լրագրաց միջոցով զաղափարի փոխանակութիւններ ըլլալ, և ժամանակն ու փորձառութիւնը պիտի ցուցունէ, թէ ո՞ր աստիճան միօրինակութիւն կրնայ պահուիլ վարժարանաց մէջ առողջապահութեան կանոնաց կիրառութեան մասին:

Ահա, Տոքթոր Էֆէնտի, իմ տեսութիւնս տալով համառօտիւ, գրութեամբ՝ ըստ խնդրանաց ձերոց և ի գիտութիւն Մեծ. Անդամոց Ուսումնական Խորհրդոյ:

Մնամ Զերդ Յարգամօր

Տօքթ. Գ. Մատթէոսեան

Բերս 28 փետ. 12 Մարտ 1897

Մեծ. Տօքթ. Թորգոմէան

Ատենայետ Ուսումնական Խորհրդոյ

Պատուարժան Ուսումնական Խորհուրդն Ազգ. Վարժարանաց համար առողջապահութեան կանոնագիր մը յօրինելու պաշտօնով կարգած Յանձնաժողովին զիս ալ անդամ ընտրելու մեծ պատիւն ինձ ըրած ըլլալով, կը փութամ իւր գնահատման ենթարկել հետեւեալ առաջարկութիւնները.

1. Իւրաքանչիւր վարժարանի յատկացնել մէկ Բժիշկ, որ կարելի եղածին չափ մօտաբնակ ըլլայ, և որ պաշտօն ունենայ արդի առողջաբանական կանոնաց համաձայն վարժարանի տեղական ընդհանուր կարգադրութիւններն ընել և յարատե հսկողութիւն մը ի գործ դնել անդ իւր այցելութիւններով:

2. Վարժարանին նիւթական կարողու-

թեանը չափով պաշտօնաւոր թփշկին ամսական մը յատկացունել:

3. Ի հարկին վարժարանի մէջ սահմանել առողջապահութեան տարրական դասընթացք մը ի ձեռն թփշկին, որ ժողովրդական պարզ լեզուով պիտի անանդէ առողջապահիկ կանոնաց մասին ծանօթութիւններ, և այսու կարելի է լրացնել վարժարանաց մէջ տիրող զգալի մեծ պակաս մը:

Ահաւասիկ այս երեք զխաւոր կէտերը՝ որք առողջապահութեան ամէն պահանջները գոհացնելու բնութիւնն ունին, և որք յուսամ թէ անընդունելի չեն ըլլար Պատ. Ուսումնական Խորհուրդէն,

Միամ Տօթթ. Սիմոնօթ

Այս չորս նամակներէն դիւրին է հետեցունել, որ մեր վարժարանաց առողջապահութիւնը կանոնաւոր ընթացքի մէջ ղենիւ համար, իմ արուեստակիցներս բնաւ չեն համարձակիր միօրինակ հրահանգներ խմբագրելու խորհուրդն ինձ տալ, այլ միահամուտ կը յայտնեն բժշկական հսկողութեան անհրաժեշտ պէտքը:

Վարժարանի մը համար թփշկ մը անպատճառ պէտք է, մարդ կարող չէ զայս ուրանալ: Թփշկ պէտք է, որպէս զի կատարուին աշակերտներուն պատուաստները: Թփշկ պէտք է, որպէս զի կարելի ըլլայ մաքառիլ տարափոխիկ հիւանդութիւններու աղիտարեր հետեանքներուն դէմ: Թփշկ պէտք է վերջապէս, որպէս զի կարելի ըլլայ գիտնալ վարժարանի մը առողջապահական բոլոր թերութիւնները, որ անհամար են, խիստ բազմազան և գրեթէ միշտ ծածուկ, ինչպէս իմ առաջին գրութեամբս քացատրել ջանացի:

Բժշկական Յանձնախումբին նամակներուն այս կարեւոր կէտն յանձնելով Ձեր ուշադրութեան, կարծեմ թէ՛ Ուսումնական Խորհուրդս Ազգ. վարժարաններու առողջապահութեան մասին ամենալու տնօրինութիւն մը ըրած է ըլլայ, և թէ՛ փոխանակ հրահանգներ պատրաստելու, Շրջաբերական մը միայն հրատարակէ պահանջելով՝

որ ամէն թաղական Խորհուրդ բարեհաճի,

1. Յանձնել իւր վարժարանն Ազգ. Ուսումնական Խորհուրդին կողմանէ որոշուած բժիշկին, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ, շարականայն այցելութիւններով ջանալ, զիտական պահանջներու համաձայն, վարել վարժարանին ընդհանուր առողջապահութիւնը, առանց սակայն մեծ ծախքի դուռներ բանալու:

2. Կատարել անյապաղ ինչ որ բժիշկը կը պատուիրէ և վարժարանին առողջապահական վիճակին կանոնաւորութիւնը կը պահանջէ:

3. Ունենալ յատուկ տուժար մը, և անդ մի առ մի արձանագրել, եղած և կատարուած բժշկական յանձնարարութիւնները, զորս Ուսումնական Խորհուրդն հաւաքելով կը ծանօթացնէ հասարակութեան:

4. Հոգ տանիլ որ վարժարանին ներքին ընդհանուր մաքրութիւնը, ինչպէս նաև ամեն դասաւանդութիւնները, ուսանողներու մտային զբաղումները, զբօսանքները, բարոյական վիճակը, մարմնամարզական կրթութիւնները և այլն, ըլլան միշտ բժիշկին առողջապահական հրահանգներուն համաձայն:

5. Ջանք ընել, որ վարժարանին աշակերտներն ու աշակերտուհիներն առանց պատուաստի, և հինցած պատուաստով չմնան, և առ այս՝ բժիշկին գործը դիւրացնելու համար, պատրաստ միշտ ունենալ պատուաստի թարմ հեղուկը, որ սուղ բան մը չէ:

6. Որէնք ընել, որ տարափոխիկ հիւանդութեամբ վարակեալ տուներէ եկող, ինչպէս նաև նորեկ աշակերտներն և աշակերտուհիները վարժարան չընդունուին առանց բժշկական արտօնագրի:

7. Ուշադիր ըլլալ, որ թեթևաօլիկ, մոլի, հիւանդոտ, անտարբեր, անկարող, աշակերտները ծեծող ու չարաչար պատժող դասատուները, վարժուհիներն և տղաներն, իբրև խանգարիչ առողջապահական կանոններու ներդաշնակութեան,

չպաշտօնավարեն՝ առանց բժշկական ըն- նութեան և հրամանի:

Տ. Մասնաւոր խնամք և հոգածութիւն ունենալ աղքատ ուսանողին, և անոր ա- ոռղջական վիճակին բարեխառնութեանն հա- մար որոշուած բժշկական ո՛ր և է յանձ- նարարութիւն կատարել անթերի:

Գ. Եկատել առողջապահութիւնը ման- կավարժութեան ընդակից մէկ մասը, և այս սկզբամբ յանձնել վարժարանը կա- րող և հմուտ տեսուչի մը, որով թէ՛ թաղ- խորհուրդին պարտաւորութիւնները կը դի- բանան, և թէ՛ բժշկական հրահանգ կամ յանձնարարութիւն կ'ունենան յաջող ար- դիւնը:

Այս շրջաբերականով, որ անհամա- ձայն չթուիր ինձ բնաւ, նաեւ բժշկական Յանձնախումբին յայտնած այլ և այլ գա- դափարներուն, Ուսումնական Խորհուրդս արդէն իսկ բաւական բան յանձնարարած կ'ըլլայ, թողլով մնացեալը բժիշկներուն, որք պարագային համեմատ կրնան դեռ շատ բաներ որոշել:

Իր մնայ մեզ այժմ փութացնել վար- ժարաններու բժշկական հսկողութիւնը, հրաւէր կարդալով կարգ մը բժիշկներու, որոնք իրենց բնակութեամբ կամ գործե- րով շատ յարմարութիւն և ղրկութիւն կրնան ունենալ յանձն առնելու մէկմէկ թաղային վարժարան, և որոնք անուննե- րը կրնամ բերել Ձեզ եթէ կամիր:

Գ.

ՍԻՐԵԼԻ ՊԱՇՏՈՆԱԿԻՑՆԵՐՍ

Բժշկական Յանձնախումբին հետ ունե- ցած խորհրդակցութեանս արդիւնքը մեր անցեալ նիստին մէջ Ձեզ հաղորդելէս յե- տոյ, ներկայացուցնելով նաեւ պատրաստած մէկ ճորձաբերականս, զոր թաղ. Խորհուրդ- ներուն ուղղել կառավարկէի, և Դուք հա- ճութեամբ կ'ընդունէիք¹, հարկ էր որ պատ- րաստէի ժխնջմամայն բժշկական մարմին մը, որպէս զի կարելի ըլլար գործադրել, ինչ որ կըպահանջուէր Ազգ. վարժարան-

ներու առողջապահութիւնը կանոնաւոր ըն- թացքի մը մէջ դնելու համար:

Այդ բժշկական մարմինը ծանօթացու- նել կուգծմ Ձեզ այսօր, բերելով ցանկն այն բժիշկներու, զորս նշանակած եմ, ո- ռոշելով իրենց՝ Խորհուրդիս յանձնարա- րութեան համեմատ, մէկ մէկ յարմար թա- ղային վարժարան, ահաւասիկ:

Գումգարուի Պեղձեան — Լուսաւորչեան վարժարանին համար, Տօքթ. Շիրինեան, որ մտըր կը բնակի:

Կէտիկ բաշայի Սարք — Մկարդեան վարժարանին համար, Տօքթ. Աղէքսանդր պէյ Արապեան, արդէն Կէտիկ բաշա կը- բրնակի:

Գումգարուի Դուբսի Պօղոսեան — Վա- փառեան վարժարանին համար՝ Տօքթ. Ա- տիլեան, որ շատ հեռու չիբնակիր:

Ենիքարուի Առաքիթ — Հայկանյշեան վարժարանին համար՝ Տօքթ. Ալլահվէր- տեան, որ թաղին մէջ կըբնակի, և ըլլա- լով անդամ թաղական Խորհուրդին, աւելի արդիւնաւոր կերպով պիտի հսկէ վարժա- րանին առողջապահութեան:

Սամաթիայի Սաւսեան — Եռնեան վար- ժարանին համար՝ Տօքթ. Արզումանեան, որ թէ՛ Բերա կըբնակի, բայց շատ ան- գամ բժշկական գործերով կըզտնուի Սա- մաթիա:

Նարը Գարուի Խորեհեան — Վառվա- րեան վարժարանին համար՝ Տօքթ. Վար- դազարեան, որ թէ՛ Սամաթիա կը բնա- կի, բայց կարող է ունենալ շատ ափթ- ներ Նարը Գարու ալ երթալու:

Ենիքարուի Ս. Փրիշեան Որբանոցին համար՝ Տօքթ. Սիմոնօֆ և Տօքթ. Պա- պեան², որք արդէն անդամ ըլլալով Ազգ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան, կրնան յանձն առնել շարաթական այցե- լութիւն մը, ազգին խեղճ և անտերունջ որբերուն առողջական վիճակին համար:

1. Համառօտութիւն Առնիպարութեանց (« Բիւզում- ղիթ » Թիւ 118, « Մառիս » Թիւ 98 22 և 24 մարտ 1897):

2. Այժմ բաշա:

Մագրիգիւղի Տատեան վարժարանին համար՝ Տօքթ. Շէրիտեան, որ գիւղին մէջ կը բնակի:

Այս-Սթէֆանօի Գարամաձեան վարժարանին համար՝ Տօքթ. Նահապետեան, որ թէև Մագրիգիւղ կը բնակի, բայց շատ անգամ ալ կերթայ Այս — Ստէֆանօ:

Թօքթարուի Լեոնեան — Վարդուհեան վարժարանին համար՝ Տօքթ. Տավուտեան, որ մօտը կը բնակի և է անդամ Թաղ. խորհուրդին:

Գարակէօմրիկի Սրբոց Ոսկեանց վարժարանին՝ համար՝ զարծեալ Տօքթ. Տավուտեան, որ կրնայ պատեհ առիթ ունենալ երբեմն Գարակէօմրիկ երթալու:

Խասգիւղի Ս. Ներսէսեան վարժարանին համար՝ Տօքթ. Քէմհանեան, որ գիւղը կը բնակի:

Պալաթի Խորհեան և Էյուպի Ս. Երիսեան վարժարաններուն համար՝ նոյնպէս Տօքթ. Քէմհանեան, որ սովորութիւն ունի այս գիւղերուն մէջ հիւանդի երթալու:

Բերաի Խասեան վարժարանը Տօքթ. Գարազաշեան ուզած է ստանձնել:

Բերաի Նարիկեան մանկապարտէզն ուզած է ստանձնել Տօքթ. Գասպարեան:

Բերաի Արուստանցիին համար՝ Տօքթ. Դաւիթեան որ իբրև Ատենապետ Աղջատախնամ ընկերութեան շատ անգամ առիթ ունենալով գտնուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին, հոն կրնայ Արուստանցի աշակերտուհիներուն առողջութեանը շատ մօտէն հսկել:

Բանկալթի Ս. Լուսաւորեան մանկապարտէզին համար՝ Տօքթ. Զօհրապեան, որ դէմը կը բնակի:

Տօլաք Տէրէի Արշակունց վարժարանին համար՝ Տօքթ. Յովհաննէս պէյ Գալըքեան¹, որ Բանկալթի կը բնակի, և իբր զինուորական բժիշկ ամէնէն աւելի դիւրութիւն կրնայ ունենալ, այս խեղճ

վարժարանին առողջապահութեան հոգն ստանձնելու:

Ֆէրիքէյի Ս. Մեարոպեան վարժարանն ուզած է ստանձնել Տօքթ. Գալաճեան, որ շատ մօտ կը բնակի:

Գասար Բաշայի Ս. Մեարոպեան վարժարանին համար՝ Տօքթ. Նշան էֆ. Այս-վազեան, որ Բերայի Թաղապետութեան բժիշկներէն² ըլլալով, երբ իւր քննական պտոյտները կատարէ, կարող է անտես չառնել երբեմն Գասար Բաշայի խեղճ վարժարանն և յանձնարարել հարկ եղած առողջապահիկ հրահանգները:

Ղալաթիոյ կեդրոնական Նախակրթարանն ուզած է ստանձնել Տօքթ. Տիրան Գափամաճեան:

Պէշիքթաշի Մաքրուհեան վարժարանին համար Տօքթ. Քրիսեան, որ հոն կը բնակի, և է արդէն անդամ Հոգաբարձութեան:

Օրթագիւղի Ս. Թարգմանլագ — Հօփսիսիսեանց վարժարանին համար՝ Տօքթ. Միսքեան, որ գիւղը կը բնակի:

Գուրուչէշմէի Սրբոց Բարգմանլագ վարժարանին համար ալ Տօքթ. Միսքեան, որ սովորութիւն ունի շատ անգամ Գուրուչէշմէ երթալու:

Բումէլի Հիսարի Ս. Թադոսեան վարժարանն, ինչպէս նաև Պօյաճը գիւղի Երից Մանկանց վարժարանը բարեհաճած է անձամբ խնդրել Տօքթ. Մանուէլ պէյ Խութլւնեան, որ արդէն Բ. Հիսար կը բնակի:

Ենիգիւղի Մամիկոնեան վարժարանին համար՝ Տօքթ. Լափճինեան, որ մօտ կը բնակի և է անդամ Թաղ. խորհուրդին:

Պէյիւքտէրէի Ս. Հօփսիսիսեանց վարժարանին համար՝ զարծեալ Տօքթ. Լափճինեան, որ շատ անգամ առիթ ունի Պէյիւքտէրէ գտնուելու:

Պէյգօզի Ս. Նիկողայոսեան վարժարանին համար՝ Տօքթ. Գազանեան, որ գիւղը կը բնակի:

Գանսուլի Ս. Առաքելոց վարժարանին համար՝ Տօքթ. Շահպազեան, որ Թէև Բեռա կը բնակի, բայց շատ անգամ առիթ

1. Այրած է և աւերակ կը մնայ դեռ:

2. Վախճանած է այժմ:

3. Վախճանեցաւ հերոս:

ունի բժշկական գործերով Գանտիլի գետնունելու:

Գուգլուհուհի Ս. Լուսաուրիան վարժարանին համար՝ Տօքթ. Վահան պէյ (1) Մանուէլեան, որ մօտը կը բնակի:

Ինստիյէի Ներսէսեան — Երմոնեան վարժարանին համար՝ Տօքթ. Սեդրոսեան, որ մօտը կը բնակի:

Իւսկիւտար — Սէլամիէ Ս. Խաչ վարժարանին և Մանկապարտէզին համար, ես ինքս, որ թէև մօտ չեմ, բայց որովհետև այդ վարժարանն իմ կրթութեանս առաջին օրրանն է եղած, և ես էի երբեմն անոր բժիշկը, փափաք ունեցայ որ զայն ուրիշի չի յանձնեմ:

Իւսկիւտար — Եէնիմահալլէ Ճեմարտե — Ս. Կարապետ վարժարանին համար՝ Տօքթ. Թերզեան, որ Թաղին մէջ կը բնակի:

Գատըգիւղի Արամեան վարժարանին համար՝ Տօքթ. Պալեան², որ գիւղը կը բնակի, և ըլլալով անդամ Հոգաբարձութեան, յայտնի է՝ որ աւելի արդիւնաւոր կերպով կրնայ հսկել վարժարանին առողջապահութեան:

Գրնալը կղզիի Ներսէսեան վարժարանին համար՝ Տօքթ. Տիրան պէյ, որ տարիին մեծ մասը կղզին բնակելու սովորութիւն ունի:

Գարթալի Պիգմեան վարժարանին համար՝ դարձեալ Տօքթ. Թերզեան, որ թէև Իւսկիւտար կը բնակի, բայց սովորութիւն ունի շարքով քանի մը անգամ նաև Գարթալ իրթալու:

Իսկ Ալէմտաղիի Ս. Նշան ամենահեռաւոր վարժարանին համար՝ այն ամէն բնութիշնեբը, որք կը սիրեն զարնանային զուարթաբեր օրերուն մէջ գնալ Ալէմտաղի, անոր անապակ ջուրերովը պարարտելու, և սաղարթագեղ անտառներուն առողջարար սիւզը շնչելու:

Այս ցանկին մէջ ուշադրութիւն ըրի,

որ բժիշկը վարժարանին Թաղարնակ ըլլայ, կամ եթէ Թաղարնակ չէ, գոնէ յաճախ Թաղին մէջ գտնուելու սովորութիւն ունենայ, որով՝ վարժարանին ալ այցելութիւն ընել դժուար չըլլար իրեն:

Աւելորդ է ըսել, որ այս կարգադրութիւնս բնաւ երբեք վերջնական չէ, և նոյն իսկ բժիշկներու դիտողութեամբ, կարելի է փոխել փոփոխել:

Փափաքելի էր անշուշտ որ բժշկական յոգնութիւններն և ծառայութիւններն առանց փոխարինութեան չըլլային, և Ազգ. Ուսումնական Խորհուրդը կարող ըլլար գէթ համեստ թողակներով վարձատրել մեծարոյ բժիշկները. դժբաղդաբար տիրող դրամական ճնշիչ տագնապը չիներ, որ մենք համարձակինք նոր ծախքեր առաջարկել մեր Թաղերուն, որոնցմէ մեծ մասն իրենց վարժարանները բանալու իսկ կարող չեն:

Առ այժմ ապագային թողլով կարգադրել այս խնդիրը, ես կը հաւատամ որ մեր բժիշկները գոնէ մեծ մասամբ բնաւ պահանջող չեն ո՛ր և է վարձատրութիւն, և արդէն նւթական ո՞րպիսի վարձատրութիւն կրնայ հաւասարիլ բարոյական այն մեծ վարձատրութեան, զոր կունենայ բնութիշնեբը, երբ տեսնայ թէ իւր արուեստը, գիտութիւնն և ջանքը տակաւ բեղմնաւոր կըլլան, մարդկութեան համար պատրաստելով առողջ և քաջառողջ սերունդներ:

Յոյս մեծ ունիմ, թէ ընտրուած յարգոյ բժիշկները չպիտի մերժեն Ուսումնական Խորհուրդի այս հրաւերը, և սիրով ու յօժարակամ յանձն պիտի առնեն որդեգրել իրենց համար նշանակուած Թաղային վարժարանները. որդեգրել կրնան, զի ո՞վ զիտէ, քանի՞ քանի՞ որբեր և քանի՞ քանի՞ աղքատ ուսանողներ բժիշկի մը բախինամ կարօտովը հոն կը հաշին կը մաշին:

Բժիշկներու այցելութիւններն Ազգային վարժարաններու շատ մեծ օգուտներ պիտի ընէ. այդ այցելութիւններուն շնորհիւ ո՛չ միայն մեր աշակերտներուն և աշակերտուհիներուն առողջութիւնը պիտի

1. Յետոյ Բաշա, բայց վախճանած այժմ:

2. Վախճանած:

պահպանուի, զերծ մնալով մանկական հասակի շատ մը զագիր ակխոնմութիւններէ և սպանիչ արտերէ, այլ և վարժարաններու ծրագիրը պիտի կրէ տակաւ զգալի և բարեբար փոփոխութիւններ, համաձայն առողջաբանական կանոններու, որոնց վարայ հիմնուած է ամբողջ Եւրոպայի և Ամերիկայի մանկավարժական արդի դրութիւնը:

Բժշկներու այցելութիւններէն պիտի ծնին առողջապահական ընտիր դասեր, լաւ հրահանգներ. պիտի հրատարակուին ժողովրդական գեղեցիկ յօդուածներ, և օր մըն ալ՝ պիտի ունենանք առողջապահական գերընտիր դասագիրքեր, որոնք ոչ թէ օտար հեղինակներու գործերէն թարգմանութեամբ պիտի յօրինուին, այլ հայ բժշկներու անձնական փորձառութեան արդար վաստակը, Հայ բժշկներու բուն իսկ իրենց մտածութեան հարազատ երկունքը պիտի ըլլան, մեր կեանքին ու մեր միջավայրին բոլորովին յարմար:

Թաշտոթիւն....

Սոյն երեք գրութիւններս լսելէ յետոյ, Ազգ. Ուսումնական խորհուրդը կը պատրաստէր շուտով առաջարկած շրջաբերական, և մասնաւոր թերթերու վրայ զայն տպագրել տալով կուղղէր Կ. Պօլսոյ Թաղական խորհուրդներուն, պահանջելով անոր գործադրութիւնը. ահաւասիկ ուղղուած շրջաբերականին պատճէնը:

Շ Ե Ր Ա Բ Ե Ր Ա Կ Ա Ն

Առ Թաղական խորհուրդս Մայրաքաղաքիս

Վասն Առողջապահիկ

կանոնաց կիրառման յԱզգ. վարժարանս

Ազգային կեդրոնական Վարչութեան Ուսումնական խորհուրդս իւր Մարտ 22ի Նստին մէջ առած որոշմանն համաձայն կը յանձնարարէ Պատ. Խորհրդոյդ:

1. Թանձնել Ձեր վարժարանը խորհրդայն կողմանէ նշանակեալ բժշկին՝ Տօքթ., որուն պաշտօնն է՝ շարաթական այցելութիւններով, վարել վարժարանին ընդհանուր առողջապահութիւնը, առանց սակայն մեծ ծախքի դռներ բանալու:

2. Կատարել անյապագ ինչ որ բժշկը կը պատուիրէ և վարժարանիդ առողջապահական վիճակին կանոնաւորութիւնը կը պահանջէ:

3. Ունենալ յատուկ տոմար մը, և անդ մի առ մի արձանագրել եղած և կատարուած բժշկական յանձնարարութիւնները, զորս Ուսումնական խորհուրդն հաւաքելով կը ծանօթացնէ հասարակութեան:

4. Հոգ տանիլ որ վարժարանիդ ներքին ընդհանուր մաքրութիւնն ինչպէս նաև ամէն զասաւանդութիւնները, ուսանողաց մտային զբաղումները, զբօսանքները, բարոյական վիճակը, մարմնամարզական կրթութիւնները և այլն, ըլլան միշտ բժշկին առողջապահական հրահանգներուն համաձայն:

5. Զանալ, որ վարժարանիդ աշակերտներն ու աշակերտուհիներն առանց պատուաստի չման, և առ այս բժշկին գործը զիրացնելու համար, պատրաստ միշտ ունենալ պատուաստի թարմ հեղուկը:

6. Որէնք ընել, որ տարափոխիկ հիւանդութեամբ վարակեալ տուներէ եկող, ինչպէս նաև նորեկ աշակերտներն և աշակերտուհիները վարժարանն չընդունուին առանց բժշկական արտօնագրի:

7. Ուշադիր ըլլալ, որ Թեթևսօրիկ, մուկ, հիւանդոտ, անտարբեր, անկարող, և աշակերտները ծեծող ու չարաչար պատժող դասատուները, վարժուհիներն և սրնտեսները, իրեկ խանգարիչ առողջապա-

հական կանոններու ներդաշնակութեան , չպաշտօնավարեն՝ առանց բժշկական քննութեան և հրամանի :

8. Մասնաւոր խնամք և հոգածութիւն ունենալ աղքատ ուսանողին , և անթերի կատարել անոր առողջական վիճակին բարելաւութեանն համար որոշուած բժշկական ո՛ր և է յանձնարարութիւն :

9. Նկատել առողջապահութիւնը մանկավարժութեան ընդակից մէկ մասը , և այս սկզբամբ յանձնել վարժարանդ կարող և հմուտ Տեսչի մը խնամոց , որով թէ՛ թաղ . խորհրդոյդ պարտաւորութիւնները կը դիւրանան , և թէ՛ բժշկական հրահանգ կամ յանձնարարութիւն կունեանայ յաջող արդիւնք :

՚ի դիմաց Ուսումնական խորհրդոյ

Ատենադպիր Ատենադպիր

Պ. Գ. Փերխտեհեան Տօքթ. Վահրամ Զ. Թորգոմեան

18 Ապրիլ 1897

Պատրիարքարան Հայոց

Կ. Պօլիս

Այս շրջաբերականը թաղական խորհուրդներու յղած ժամանակը , ուսումնական խորհուրդը՝ Հայ բժիշկներու ալ կուղղէր հետեւալ գիրը .

Պատրիարքարան Հայոց

Կ. Պօլիս

— — —

Ուսումնական խորհուրդ

Ազգային Կեդր. վարչութեան

Մեծապատիւ Տօքթէօր ,

Ուսումնական խորհուրդս նկատելով որ Մայրաքաղաքիս Ազգային վարժարանաց մէջ առողջապահութիւնը , հակառակ իւր աւագ կարեւորութեան , գրեթէ զանց առնուած է , հարկ տեսաւ այս մասին ազդու տնօրինութիւն մ'ընել և մի քանի Պատ. Բժշկաց հետ խորհրդակցելէ յետոյ , պատրաստել մի ամփոփ Հրահանգ , զոր

որոշեց հաղորդել թաղային վարժարանաց խնամակալ մարմնոց :

Այլ , ըստ որում առանց բժշկական անմիջական հսկողութեան , այդ հրահանգն իւր բաղձացեալ արդիւնքը չի պիտի ընծայէ , խորհուրդս նաև որոշեց նշանակել իւրաքանչիւր թաղի համար մի տեղաբունակ Բժիշկ և հրաւիրել զանի որ հաճի շաբաթական այցելութիւններով՝ հսկել իւր թաղի ազգային վարժարանին ուսանողաց առողջական վիճակին :

Արդ , խորհուրդս զԶեր Ազնուութիւնն ևս պատուակալ Բժիշկ անուանած լինելով , աներկմիտ է որ պիտի բարեհաճիք անձնութիւնը առանձնել Սեպ ընծայեալ այն բարեսիրական պաշտօնն և այսու նոր ապացոյց մը տալ առ Հայ ուսանող մանկոին Զեր տաժած համակրանաց և սիրոյն :

Կանխաւ մատուցանելով Ձեզ խորհրդոյս շնորհակալիքը

Միմայր խորին յարգանքօք

՚ի դիմաց Ուսումնական խորհրդոյ

Ատենադպիր

Ատենադպիր

Պ. Գ. Փերխտեհեան Տօքթ. Վահրամ Զ. Թորգոմեան

18 Ապրիլ 1897

Կ. Պօլիս

Հրաւիրուած Հայ բժիշկները բոլորն ալ սիրով յանձն առին իրենց առաջարկուած պաշտօնը , և ամէն թաղային վարժարան ունեցաւ իւր սեպհական հսկող առողջապահ բժիշկը :

Ուսումնական խորհուրդի այս կարգադրութիւնը բաւական տարինն յաջողութեամբ շարունակուեցաւ և տեղեկ այն մինչև 1904 :

Արդի Ուսումնական խորհուրդը լաւ գործի մը բարի յիշատակը անշուշտ կը թողու իւր զոյութեան պատմութեանը մէջ եթէ իւր նախորդին այս մեծ ձեռնարկի գործադրութիւնը վերակսի . կրթական նոր ծրագիր յորինելէ շատ աւելի դրական գործառնութիւն մը ունեցած կըլլայ :

Վ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ